

8. НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА Слобода

Средњошколски ниво образовања

Јавна расправа Зашто слобода (говора) не функционише без строгих правила?

8.1 Који проблеми нас интересују?

Ученици учествују у планирању дебате

8.2 Припрема за дебату

Кључни ставови и стратегије за дебату

8.3 Расправљамо – одлучујемо – подносимо извештај

Јавна расправа и одлучивање

8.4 Једна дебата - различите перспективе

Ученици анализирају дебату

8. НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА: Слобода Јавна расправа Зашто слобода (говора) не функционише без строгих правила?

Увод за наставнике

Зашто слобода (говора) не функционише без строгих правила?

Неким читаоцима би ово питање могло да се учини чудним. Уосталом, слобода значи да можемо говорити и радити оно што желимо. Демократија је систем за отворена, слободна друштва. Строга правила нас подсећају на нешто потпуно другачије – на пример, на ауторитарну власт. Дакле, која порука се крије иза овог питања? Укратко, слобода и једнакост иду заједно. Сви уживамо права слободе, али потребне су нам и једнаке шансе да их остваримо – због тога су нам потребна правила. У овој наставној јединици, ученици ће увидети важност тог принципа за учешће у демократији.

Зашто је у овој наставној јединици нагласак на дебати

Грађани који учествују у демократији учествују у различитим дискусијама и дебатама, а чинећи то, остварују своје људско право на слободу мишљења и изражавања. Јавна расправа је вештина која се може научити, па је због тога ученицима потребно да се оспособљавају у школи. Зато ученици уче како да воде дебату, а ова наставна јединица обрађује кључни појам слободе. Слобода говора и изражавања су овде посебно важне.

Шта ученици раде на часу посвећеном дебати?

У дебати учествује једанаест ученика. Постоје два дебатна тима од по пет ученика и председавајући. Остали ученици прате дебату, али и активно учествују. Три двочлана тима ученика пишу извештај о дебати и на последњем часу ове наставне јединице дају извештај одељењу. Остали ученици су слушаоци, а њихова улога је да оцене аргументе, одлуче која страна је на крају успела да их убеди и гласају о томе коју страну подржавају. Као и у политици, једна страна добија већину присталица.

Шта ће ученици научити у овој наставној јединици?

Дебата се одвија по строгим правилима, да би сваки ученик добио праведну и једнаку прилику да говори. Због тога председавајући прекида ученике који говоре дуже од предвиђеног времена. То правило је потребно јер штити право сваког говорника на слободно изражавање у оквиру прописаног времена. Према томе, слобода не функционише без строгих правила (види поднаслов ове наставне јединице). Без тог принципа, ниједан демократски систем не би функционисао, нити би људска права имала велики значај у животима људи.

Који је задатак наставника у овој наставној јединици?

У овој наставној јединици, ученици добијају много времена за самостални рад, како би увежбавали своју вештину вођења дебате и запажања, али и сносили одговорност за оно што чине. Часови 2-4. почињу идејама ученика. Када ученици самостално раде, наставникова улога је улога тренера: он посматра ученике да би утврдио шта раде добро, а које компетенције можда захтевају више пажње и увежбавања. Наставник им пружа подршку ако је затраже, али не би требало да им даје решења задатака.

Развијање компетенција: повезаност са другим наставним јединицама у овом приручнику

Шта показује ова табела

Наслов овог приручника, „Учествовати у демократији“, истиче компетенције активних грађана у демократији. Табела у наставку показује потенцијалне синергијске ефекте између наставних јединица у овом приручнику. Она показује које се компетенције развијају у 8. наставној јединици (осенчени ред у табели). Дебље уоквирени стубац табеле односи се на компетенције политичког одлучивања и деловања – стубац је посебно означен због блиске повезаности тих компетенција са учествовањем у демократији. Доњи редови указују на повезаност са другим наставним јединицама у овом приручнику: које компетенције се развијају у овим наставним јединицама, а истовремено помажу ученицима у раду у оквиру 8. наставне јединице?

Како користити ову табелу

Наставници могу на различите начине користити ову табелу као алат за планирање часова ЕДЦ/ХРЕ.

- Табела помаже наставницима који само неколико часова посвећују ЕДЦ/ХРЕ: наставник може изабрати само ову наставну јединицу, а изоставити остале, јер зна да се неке кључне компетенције развијају у одређеној мери и у овој јединици – на пример, анализа, рефлексивна употреба медија и одговорност.
- Ова табела помаже наставницима да искористе синергијске ефекте који ученицима омогућавају увежбавање важних компетенција више пута, у различитим контекстима који су на много начина повезани. У том случају наставник бира и комбинује неколико наставних јединица.

Наставне јединице	Димензије развијања компетенција			Ставови и вредности
	Политичка просуђивање	Методe и вештине	Учествовање у демократији Политичко одлучивање и деловање	
8 Слобода	Препознавање кључних изјава. Повезивање и рангирање аргумената; избор Анализа селективног конструисања стварности које спроводе медији	Дебата: кратке и јасне изјаве Наступање у тиму Писање вести	Одлучивање већином гласова	Етика међусобног уважавања
2 Одговорност			Одговорност је чак важнија	
7 Једнакост	Анализа и решавање проблема већине/мањине		од правила да би демократија функционисала (2. и 7. наставна јединица)	

5 Правила и закон			Неутралисање потенцијално трајног сукоба интереса утврђивањем система закона и правила	
6 Власт и политика	Проучавање дебате о утврђивању програма и политичком		Препознавање где грађани могу утицати на политичке процесе одлучивања	
9 Медији	Анализа селективне конструкције стварности од стране медија	Писање вести	Рефлексивна употреба информација које преносе медији	

8. НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА: Слобода – јавна расправа

Зашто слобода (говора) не функционише без строгих правила?

Тема часа	Развијање компетенција / циљеви учења	Задаци за ученике	Материјали и средства	Метода
1. час Који проблеми нас интересују? (3 недеље унапред)	Преузимање одговорности. Критеријуми за избор питања за дебату на часу: политички значај, интересовања ученика, повезаност са схватањем и искуством ученика.	Ученици асоцијативно нижу идеје (<i>brainstorming</i>) и прикупљају информације о питањима за дебату.	Радни материјал за ученике 8.1. Информације путем медија. Белешке о личном искуству и сазнањима. Флипчарт.	Рад у паровима.
2. час Припрема за дебату	Учествовање: ученици доносе одлуку гласањем. Методе и вештине: тимски рад.	Ученици припремају своје улоге за дебату.	Радни материјали за ученике 8.2-8.5, 9.1. Медијске информације. Таблоид и квалитетне новине, часопис за младе.	Рад у групама, учење кроз сарадњу.
3. час Расправљамо – одлучујемо – подносимо извештај	Слобода говора; расправљање са противником ; сарадња у тиму. Праћење и оцењивање размене аргумената.	Ученици учествују или прате дебату. Додатни задаци за групе како би се припремиле за час анализе.	Радни материјал за ученике 8.2-8.5, 9.1.	Дебата. Рад у групама (гласање). Извештаји.
4. час Једна дебата – различите перспективе	Анализа и оцењивање заједничког искуства. Медији стварају нашу перцепцију стварности. Правила обезбеђују једнаке могућности за остваривање права на слободу.	Ученици упоређују вести из медија у дебати. Ученици анализирају своје искуство у дебати.	Ученици пишу вести. Материјал за наставнике 9.1.	Презентације. Дискусија.

1. час

Који проблеми нас интересују?

Ученици учествују у планирању дебате

Напомена: овај час се одржава три недеље пре осталих часова.

Ова табела даје сажет преглед информација које су наставнику потребне за планирање и држање часа.	
Развијање компетенција упућује директно на ЕДЦ/ХРЕ.	
Циљ учења показује шта ученици знају и разумеју.	
Задатак/задаци за ученике , уз методу, чине основни елемент процеса учења.	
Листа материјала је помоћ у припреми часа.	
Предвиђено време наставнику омогућава оквирно планирање времена.	
Развијање компетенција	Преузимање одговорности; избор реквизита и материјала применом одређених критеријума.
Циљ учења	Критеријуми за избор тема за дебату у разреду: политичка релевантност, интересовања ученика, повезаност са разумевањем и искуством ученика.
Задаци за ученике	Ученици асоцијативно нижу идеје (<i>brainstorming</i>) и прикупљају информације о питањима за расправу.
Материјали и средства	Информације путем медија. Белешке о личном искуству и сазнањима. Папир са флипчарта са сугестијама ученика и подсетником налази се на зиду (имена ученика са пољем за квачицу). Радни материјал за ученике 8.1.
Метода	Рад у паровима.
Предвиђено време	Укључивање ученика у рад. 15 мин.
	Увод у задатак. 10 мин.
	Рад у паровима. 15 мин.
	Временски размак између 1. и 2. часа 3 недеље

Напомене за наставника: зашто овај час треба одржати три недеље унапред

Овај час треба одржати три недеље пре осталих да би ученици могли да припреме материјал за други час и учествују у планирању дебате у оквиру 3. часа. Сврха овог часа је **организовање унапред**: ученици унапред добијају информације које ће им бити потребне за одређени задатак.

Учествовање у планирању часова одговара учествовању у заједници. Активан грађанин је увек информисан грађанин. Из тог угла, организовање рада унапред у овој наставној јединици демонстрира општи принцип учешћа у демократији.

Припремање унапред захтева временски распон од око три недеље између првог и осталих часова. (Наставник зато треба да одлучи како да искористи часове у току тог периода.) Припрема унапред састоји се из две фазе:

1. фаза (две недеље): ученици раде у паровима. На крају 1. фазе, сви тимови предлажу неку тему за дебату јер сматрају да је занимљива и прикладна. Обезбеђују материјал са информацијама за одељење (једна страница).

Утврђује се датум када се завршава 1. фаза, а почиње 2.

2. фаза (једна недеља): време за читање. На крају 2. фазе сваком ученику су познате све предложене теме и прочитао је сав материјал. Сваки ученик је одабрао тему за расправу.

Распоред организовања унапред

Часови	1. час			2. час
Активности ученика	1. фаза Ученици смишљају своје предлоге за тему дебате.		2. фаза Ученици читају предлоге.	Одељење гласањем бира тему
Време	1. недеља	2. недеља	3. недеља	
Рок за припрему рада	—————→			

Опис часа

Припрема пре часа

За 1. корак, дебата: ако је потребно, наставник је испразнио учионицу ради вежбе вођења дебате.

За корак 2.3, упутства за задатак: наставник ставља два папира са флипчарта на зид учионице.

1. Укључивање ученика

Припрема: наставник дели учионицу на два дела постављањем траке, дугачке око пет метара, на под. Ученицима је потребно довољно простора за стајање са обе стране траке, а окренути су једни према другима. Ако је учионица премала, или претрпана, задатак се може организовати у ходнику.

Наставник тражи од ученика да стану у круг око линије. Затим изјављује следеће:

„Свако дете би требало да проведе додатних годину дана у школи.”

Наставник позива ученике да стану са одређене стране линије – лево, ако се слажу са изјавом, а десно ако се не слажу. Ученици неколико минута размењују своје ставове и идеје.

Затим наставник позива две групе да објасне своје аргументе. Притом треба водити рачуна о неколико правила:

1. Две стране наизменично износе своје аргументе.
2. Говорници се не смеју прекидати.
3. Говорници имају на располагању 30 секунди за изношење свог става.

Ученици потом размењују аргументе што подсећа на дебату. После пет минута, или раније ако једној страни понестане идеја, наставник зауставља дебату и тражи да се ученици врате на своја места – у идеалном случају столице стоје у облику четвороугла што олакшава комуникацију.

2. Увод у задатак

2.1 Због чега је вођење дебате важно за учешће у демократији?

Наставник подсећа на претходну активност – то је била дебата. У врло кратком времену, размењено је много идеја и аргумената. Ученици могу коментарисати стечено искуство.

Наставник објашњава ученицима важност развијања вештина вођења дебате јер се многе дискусије у демократском окружењу одвијају на тај начин. Грађани уживају људска права слободе мишљења и изражавања, али потребне су им вештине вођења дебате да би их остварили.

Наставник проверава да ли ученици разумеју и прихватају ову дефиницију задатка за вежбу.

2.2 Објашњење: каква тема је прикладна за вођење дебате?

Наставник подсећа на тему – то је добра тема за дебату, као што су ученици показали. Шта неку тему чини прикладном за дебату?

Наставник слуша идеје и сугестије ученика и укратко, уз помоћ кључних речи, записује их на таблу или флипчарт. Може се очекивати да ће се оне углавном поклапати са пет критеријума (3а-3е) из радног материјала за ученике 8.1.

Наставник објашњава да ће следећа дебата бити занимљивија, а ученици успешнији, ако сами изаберу тему. Дакле, имају могућност да изаберу тему за следећи час, који ће бити одржан за три недеље. До тада би требало да дају предлоге. Одељење ће на следећем часу донети одлуку.

Наставник дели радни материјал за ученике 8.1, скреће пажњу ученицима на критеријуме које су предложили и тражи да их упореде са критеријумима под 3а-3е у радном материјалу. Ако се ученици и наставник сложе да у листи критеријума треба нешто променити, то ће и учинити.

2.3 Упутства: скупљање идеја и записивање на флипчарт

Наставник одлази до папира са флипчарта који се налази на зиду и тражи да ученици прочитају радни материјал 8.1 док он истовремено црта следећу табелу:

Која тема је добра за дебату?			
Свакодневни или школски живот	Друштвена или културна питања	Политичка питања	Остала питања

Када ученици прочитају радни материјал, наставник их упућује на флипчарт. Тема о којој су ученици дискутовали на почетку лекције је политичка – како би требало да буде организовано образовање у нашој земљи? Остале теме су такође занимљиве:

- Политичке теме;
- Друштвене теме;
- Теме из школског и свакодневног живота;
- Остале теме – све остале идеје.

Ученици се могу позвати на лично искуство или на оно што знају из тренутног политичког живота, или могу потражити друге информације.

У овој фази, ученици би требало да дају неке примере. Наставник их охрабрује да изнесу своје идеје. Ако се то покаже као сувише тежак задатак, наставник може помоћи следећим примерима:

- *Свакодневни или школски живот:* „Аутомобили доносе више штете него користи.“

- *Друштвене или културне теме:* “Телевизија игра позитивну улогу у друштву.” (Или: интернет, мобилни телефони, итд.)
- *Политичке теме:* „Према женама би се требало односити исто као према мушкарцима.“

2.4 Упутства: придржавање рока

На крају наставник објашњава зашто постоји рок. Како би сви могли да прочитају материјал, дат је рок – пет радних дана пре почетка првог часа. Ученици треба да разумеју да ће они бирати тему, али да треба унапред да прочитају материјале. У противном се не може одржати демократско гласање, а оно мора бити организовано ефикасно и у оквиру расположивог времена за час. Током часа неће бити времена за читање материјала.

Наставник даје ученицима упутства о томе где да одложе своје белешке и материјале.

На крају, наставник наглашава да је важно да ученици одлуче о којој теми ће водити дебату.

3. Рад у паровима

Ученици формирају парове и раде сами, пратећи упутства која су добили из радног материјала и током часа. Сами одређују свој домаћи задатак.

2. час

Припрема за дебату

Кључни ставови и стратегије за дебату

Ова табела даје сажет преглед информација које су наставнику потребне за планирање и држање часа.	
Развијање компетенција упућује директно на EDC/HRE.	
Циљ учења показује шта ученици знају и разумеју.	
Задатак/задаци за ученике , уз методу , чине основни елемент процеса учења.	
Листа материјала је помоћ у припреми часа.	
Предвиђено време наставнику омогућава оквирно планирање времена.	
Развијање компетенција	Учествовање: ученици одлучују гласањем. Методе и вештине: тимски рад.
Циљ учења	
Задаци за ученике	Ученици припремају своје улоге у дебати.
Материјали и средства	Радни материјал за ученике 8.2-8.5, 9.1. Медијске информације. Таблоид и квалитетне новине, часопис за младе.
Метода	Рад у групама, учење кроз сарадњу.
Предвиђено време	1. Ученици бирају тему. 10 мин.
	2. Формирање група за дебату. 10 мин.
	3. Рад у групама. 20 мин.

Напомене

Ову наставну јединицу чине две активности: 1. ученици бирају тему дебате и 2. ученици формирају групе и припремају се за своје улоге у дебати: два тима у дебати (страна „за”, или *pro* страна, и страна „против”, или *contra* страна).

Главни део часа треба искористити за припремање дебате. Због тога је важно да се гласање спроведе глатко и ефикасно.

За групе задужене за извештавање путем штампе, веома узбудљиво искуство ће бити објављивање њихове приче у правим новинама. Наставник то може предложити овим групама. Ако се ученици сложе, наставник са њима одлучује како да се обрате некој од новина.

1. Ученици бирају тему

Наставник има улогу председавајућег током првог часа. Прво се захваљује ученицима што су понудили толико занимљивих идеја.

Од ученика се очекује да су прочитали идеје и материјале које су припремили други ученици из одељења и да су одлучили о којим темама би хтели да расправљају. Процедuru гласања могу водити два ученика. Један од њих пита сваког ученика који је његов избор. Други ученик на табли саставља листу тема, означавајући оне које се јављају више пута. Затим се теме рангирају, а разред гласањем бира једну од прве три са листе. Тако изабрана тема биће предмет дебате.

2. Формирање група за дебату

Наставник најављује припреме за дебату. Дебата се одвија по одређеним правилима, а ученици формирају групе и тимове који преузимају различите улоге.

Ученици добијају радни материјал 8.2 и читају га у тишини. Постављају питања да би добили објашњење за све што је потребно додатно објаснити, а (пожељно је да) други ученици или наставник одговарају на та питања. Ученици би требало да разумеју улоге које преузимају различити тимови.

Ученици се придружују једном од следећих тимова. Табела која следи показује које групе учествују у дебати и који радни материјали су им потребни. Тимови који учествују у дебати треба да имају једног додатног члана у случају да се неки члан тима разболи на дан одржавања дебате.

Два председавајућа међусобно деле задатак вођења дебате и гласања. Ако је један од њих одсутан због болести, други преузима оба задатка.

Група	Број чланова (+додатни чланови)	Радни материјал за ученике бр.
Дебатни тим бр. 1 („за”)	5 (+1)	8.3
Дебатни тим бр. 2 („против”)	5 (+1)	8.3
Први и други председавајући	2	8.2, 8.4, 8.5
Тимови извештача (квалитетне новине, таблоид, часопис за младе)	3 x 2	8.6, 9.1
Публика	Сви остали ученици	8.5

Ово се може лако урадити цртањем две колоне на табли или на два листа папира са флипчарта. Ученици уписују своје име у групу по свом избору. Ако је нека група попуњена, наставник и ученици заједно одлучују како да реше тај проблем. То је *њихов* проблем, а не наставников. Искуство је показало да су ученици спремни да сарађују и групе се формирају брзо и са задовољавајућим резултатом за ученике.

3. Припреме за дебату

Групе добијају примерак радног материјала 8.3 (дебатни тимови), 8.4 (публика) или 8.5 (извештачи). Другу половину часа групе проводе планирајући активност и, ако је потребно, домаћи задатак. Наставник има улогу посматрача и тренера. Као тренер, наставник не прилази групама, не чита њихове радове и не учествује у креирању резултата. Ако је групама потребна помоћ, оне прилазе наставнику. Ако то није случај, имају слободу и одговорност да раде како мисле да је најбоље. Искуство је показало да ученици цене поверење које им је дато, оно делује као снажан подстицај и охрабрење.

Наставник извештачима даје по један примерак њихове врсте новина – таблоид, квалитетне новине или часопис за младе. То ће им помоћи да замисле какав је профил читалаца њихових новина и како би требало да изгледа њихова новинска вест.

Ако је то могуће, наставник може замолити ученике да школске клупе и столице поставе као што је приказано у радном материјалу 8.2 пре почетка следећег часа.

3. час

Расправљамо – одлучујемо – подносимо извештај Јавна расправа и одлучивање

Ова табела даје сажет преглед информација које су наставнику потребне за планирање и држање часа.	
Развијање компетенција упућује директно на ЕДЦ/ХРЕ.	
Циљ учења показује шта ученици знају и разумеју.	
Задатак/задаци за ученике , уз методу , чине основни елемент процеса учења.	
Листа материјала је помоћ у припреми часа.	
Предвиђено време наставнику омогућава оквирно планирање времена.	
Развијање компетенција	Слободан говор; расправљање са противником; сарадња у тиму. Праћење и оцењивање размене аргумената.
Циљ учења	Повезан са темом о којој се дискутује.
Задаци за ученике	Ученици учествују или посматрају и слушају дебату. Накнадни задаци за групе ради припреме за анализу.
Материјали и средства	Радни материјал за ученике 8.2-8.5, 9.1.
Метода	Дебата, рад у групама (гласање), извештавање.
Предвиђено време	1. Дебата. 25 мин.
	2. Гласање публике. 10 мин.
	3. Домаћи задатак: идеје за анализу. 5 мин.

Напомене

Овај час обухвата кључни задатак целе наставне јединице, дебату. Опсежне припреме на претходном часу су имале за циљ да ученицима пруже самопоуздање како би могли да одиграју своје улоге.

Председавајући су одговорни за организовање дебате и гласања публике.

Наставник почиње и закључује час и првенствено има улогу посматрача.

Радни материјал за ученике садржи правила и упутства о томе како групе треба да одиграју своје улоге. Овакав сценарио је типичан за учење које се заснива на задацима: час је крајње структурисан кроз различите задатке и у строгим је оквирима правила и распореда, а наставник готово уопште не говори. Ипак, циљеви учења које наставник има на уму су јасни током целог часа – чак много израженије него код фронталне наставе, будући да су сада ученици преузели одговорност за учење.

Опис часа

Радни материјал за ученике 8.4 (Улога председавајућих) садржи детаљан опис о томе како се одвија дебата и гласање публике. Зато опис ових фаза може бити веома кратак.

1. Дебата

Наставник најављује како ће се одвијати час: дебата, после које следи гласање публике и извештај. Ако је потребно, наставник моли ученике да школске клупе и столице поставе онако

како је приказано у радном материјалу 8.2.

Затим наступа први председавајући. Ученици заузимају своја места као тимови који учествују у дебати, председавајући, публика и извештачи. Наставник седи у публици, ако је могуће у задњем реду. Ученици не би требало да гледају наставника, већ један другог. Они играју своје улоге, а наставник слуша.

2. Гласање публике

Други председавајући води дискусију публике и гласање. Тада наставник напушта место у публици и са одређене удаљености прати рад ученика. Док ученици који су у публици дискутују о гласању, тимови који учествују у дебати и извештачи слушају.

После пет минута, председавајући зауставља дискусију и води поступак гласања. Када је председавајући закључио гласање, наставник преузима своју улогу.

3. Домаћи задатак: идеје ученика за следећи час (4. час)

Наставник захваљује председавајућима јер су водили највећи део часа. Затим, захваљује ученицима и публици и изриче похвале онако како сматра да је примерено. У овом тренутку не би требало износити било какве критичке коментаре. Четврти час пружа могућност за повратне информације и анализу дебате и гласања, а то је оно што наставник треба да каже ученицима.

Наставник тражи да сви ученици, осим извештача, размисле о својим осећањима, утисцима и ставовима у вези са дебатом, каснијом дискусијом и гласањем, као и да припреме кратку изјаву о следећим кључним питањима као идеју за следећи час:

1. Кажите своје мишљење о проблему о којем се расправљало. Објасните који је аргумент највише утицао на формирање вашег мишљења.
2. Са свог становишта опишите какав су утицај на дебату имала правила, а посебно ограничење од једног минута.

Тимови извештача не добијају овај задатак, јер треба да напишу своју новинску причу. Наставник позива шест ученика који треба да одлуче на који начин ће објавити приче – тако што ће два или три примерка приче закачити на зид или ће сваком ученику дати по један примерак.

4. час

Једна дебата – различите перспективе

Ученици анализирају дебату

Ова табела даје сажет преглед информација које су наставнику потребне за планирање и држање часа.	
Развијање компетенција упућује директно на ЕДЦ/ХРЕ.	
Циљ учења показује шта ученици знају и разумеју.	
Задатак/задачи за ученике, уз методу, чине основни елемент процеса учења.	
Листа материјала је помоћ у припреми часа.	
Предвиђено време наставнику омогућава оквирно планирање времена.	
Развијање компетенција	Анализа и оцењивање заједничког искуства.
Циљеви учења	Медији стварају нашу перцепцију стварности. Правила обезбеђују једнаке могућности за остваривање права на слободу.
Задачи за ученике	Ученици упоређују новинске чланке о дебати. Ученици анализирају своје искуство у дебати.
Материјали и средства	Новински чланци које су саставили ученици. Материјал за наставнике 9.1
Метода	Презентације. Дискусија.
Предвиђено време	1. Три новинска чланка и дискусија. 15 мин.
	2. Анализа: како су правила утицала на дебату? 15 мин.
	3. Извештаји. 10 мин.

Напомене

Ученици размишљају о часу из две перспективе, оне која се односи на садржај и оне која се тиче система правила. Ученике ће можда једна перспектива занимати више него друга, па се у складу са тим она може мењати, како би се једној теми посветило више времена.

Извештавање даје ученицима могућност пружања повратне реакције на наставну јединицу.

Ученици имају спремне идеје што сваком ученику даје могућност да учествује на часу. Према томе, наставник може и мора ученицима пружити много времена за излагање. Ученичке идеје могу захтевати цео час (видети основна питања која се односе на допринос ученика). Наставник води час уз кратке коментаре како би дао сажет преглед и структуру дискусијама.

Опис часа

Објашњење плана рада на часу

Наставник представља план часа и наглашава његову подударност са кључним питањима из домаћег задатка. Ако се ученици слажу и не предлажу само једну одређену тему на коју се

треба усредсредити, наставник уводи прву фазу лекције.

1. Три новинска извештаја са дискусијом

Наставник најављује да ће три тима извештача представити своје новинске чланке. Ученици имају задатак да слушају и упоређују, будући да новинари раде за различите врсте новина. Да би могли да упореде новинске чланке, ученици треба да буду спремни да воде белешке. Наставник објашњава задатак цртањем једноставне табеле на таблу или флипчарт:

Новински чланак	бр. 1	бр. 2	бр. 3
Језик			
...			
...			
...			
Оцена			

Наставник помиње новине наводећи само број, а ученицима оставља да их представе. Језик је једна од карактеристика на основу којих се чланци упоређују, а ученици могу слободно да праве белешке о ономе што су приметили. Ако им се више свиђа једна врста новина и новинског чланка, треба да наведу разлоге за то.

Када се наставник увери да ученици немају више питања о свом задатку, реч добијају три тима извештача. Они наизменично читају своје новинске чланке, без дискусије или коментара између појединих чланака.

Затим ученици дају повратне информације. Наставник слуша и подстиче ученике да објасне критеријуме којима су се руководили при упоређивању и оцењивању чланака.

Наставник резимира дискусију наглашавајући њен кључни аспект: три тима медијских извештача присуствовала су истој дебати, али слика коју су створили за своје читаоце се знатно разликује. То показује да медији преносе стварност свима онима који нису присуствовали неком догађају. Преносећи стварност, они је конструишу – бирајући и наглашавајући неке елементе, а избацујући или посвећујући мање пажње неким другим. Наставник се може осврнути на одабране појединости из новинских чланака или на идеје ученика у прилог овој тврдњи (види материјал за наставнике 9.1).

2. Анализа: како су правила утицала на дебату?

Наставник поново тражи од ученика да изнесу свој став. Слушају и ученици и наставник. Неки коментари могу бити веома критички (временско ограничење је „недемократско“, не допушта слободу изражавања), а неки ученици ће можда подржати правила.

Током дебате, наставник може замолити критичаре да размисле о томе шта би се догодило да је временско ограничење било укинато. Они ће схватити да би дебата трајала дуже, а будући да предвиђено време за овај час поставља апсолутно ограничење, правила узимају у обзир стварност и расположиво време је праведно распоређено, истина на врло мале делове. Говорници треба да дају свој коментар о томе како су се носили са временским ограничењем: да ли су успели да се усредсреде на кључна питања?

3. Извештаји

Овде ученици дају неке уопштене повратне информације.

Наставник, суочен са критикама, не би требало да оправдава свој рад, нити да одбацује критичке примедбе. Будући да су ученици имали велик удео у активностима и одговорности, успеси и неуспеси су њихови, исто колико и наставникови. Ако ученици нису тога свесни, наставник то треба да нагласи.

Ако су ученици уживали у дебати, наставник може предложити наставак у виду дебатног клуба. Ту би могла да се расправе нека од питања која су ученици предложили. Дебатни клубови су веома уобичајени у земљама енглеског говорног подручја широм света, као и међу наставницима енглеског као страног језика. Интернет нуди мноштво одличних материјала за наставнике и ученике које занима вођење дебате.

Материјал за наставнике 8.1

Зашто слобода зависи од успостављања правила и закона?

Могућности за учење у овој наставној јединици

Међузависност у недостатку времена

Најдрагоценије средство у подучавању и учењу, као и уопште у животу, јесте време. Као стручњаци, наставници се морају непрестано бавити питањем како да на часу најбоље искористе расположиво време, док код интерактивног учења одговорност за то преузимају ученици. Организација ове наставне јединице ће бити успешна само ако ученици прихвате задатак да посвете одређено време читању материјала других ученика – пре првог часа. На првом часу, четири групе добијају само по 10 минута да изаберу тему за јавну дебату. Ако су пропустили да унапред прочитају материјале, разред ће имати једну добру идеју мање за избор – ово је пример у којој мери зависимо једни од других (међузависност).

Строга правила заштите слободе говора

Јавна дебата се мора одржати у оквиру задатог времена. Сви говорници уживају иста права на слободу мишљења и изражавања. Расположиво време за излагање се зато мора праведно расподелити, што значи једнако, један минут по изјави. Изгледа парадоксално да су нам неопходна и корисна строга правила како би штитила нашу слободу. Временско ограничење има двојаку функцију: гарантовано нам је време за излагање и то је праведно. Са друге стране, то сваког говорника ограничава на врло кратко време које има на располагању, па зато ученици морају пажљиво размислити шта желе да кажу. Морају се усредсредити на основне аргументе, изоставити све што је мање важно, а своје ставове изнети јасно и сажето.

Слобода и ограничења

Слобода деловања и говора коју ученици имају, ограничена је и дефинисана на два начина. Прво, расположивим временом за учење – часови трају око 40 минута, а дебата се мора одржати у оквиру једног часа и траје највише 20 минута, будући да током тог часа треба урадити и друге ствари. Друго, правила о одржавању дебате сваком говорнику дају праведан, али строго ограничен удео времена, у трајању од једног минута по изјави. Ограничење има структуралну димензију – током целог живота нам недостаје време – али и политичку, вештачку димензију: правила постављају ограничења без којих не бисмо могли уживати у својим слободама, а да притом не кршимо права других. Несташица времена није нешто о чему можемо преговарати, али правила јесу.

Школа је живот

Дијалектика слободе и ограничења, укореењена у општој несташици времена, постоје и у школи, као и у јавном животу. У томе, дословно, школа јесте живот.